

GYERMEKBARÁT IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS

- A gyermek az igazságszolgáltatási eljárásokban terheltként, sértettként, tanúként, vagy egyéb érdekelt személyként jelenhet meg.
- Nemzetközi egyezményekben gyermeknek tekintik azt a személyt, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.
(Egyezmény a gyermek jogairól – ENSZ Közgyűlés, 1989.)
- Büntetőjogi szempontból gyermekkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenegyedik életévét még nem töltötte be. (A „nem büntethetőség” alóli kivételeket ld. Btk.16.§)
Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem. (Btk. 105.§ (1))
- Polgári jogi szempontból kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be. A kiskorú a házasságkötéssel nagykorúvá válik. (Ptk. 2:10. (1))

A Képviselői Információs Szolgálat Infojegyzete áttekinti a gyermekbarát igazságszolgáltatás kialakítását célzó nemzetközi és hazai intézményeket, és bemutatja a magyar igazságszolgáltatás átalakítására irányuló törekvéseket.

A Gyermekjogi Ombudsmanok Európai Hálózata (ENOC) a 2012-es évet a gyermekbarát igazságszolgáltatás tematikus évévé nyilvánította. A **gyermekbarát (gyermekközpontú) igazságszolgáltatás** egyaránt jelent egy sajátos szemléletmódot és olyan gondosan kialakított intézményi-jogi hátteret, amellyel az igazságszolgáltatásban közreműködők fokozottan előtérben tartják az eljárásokba bevont gyermekek érdekeit.

Az [Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása](#) szerint a gyermekbarát igazságszolgáltatás „*olyan igazságszolgáltatási rendszer, amely az elérhető legmagasabb szinten biztosítja a gyermekek jogainak tiszteletben tartását és hatékony érvényesítését, figyelembe véve az alábbiakban felsorolt elveket, megfelelően tekintetbe véve a gyermek érettségét, értelmi szintjét és az ügy körülményeit. Olyan igazságszolgáltatás, amely hozzáférhető, az életkornak megfelelő, gyors, gondos, a gyermekek jogaihoz és szükségleteihez igazodó és azokra koncentrál, tiszteletben tartja a gyermekek jogait, beleértve a tisztességes eljáráshoz való jogot, az eljárásban való részvétel és az eljárás megértésének jogát, a magánélet, a családi élet, az integritás és a méltóság tiszteletben tartásához fűződő jogot.*”

Gyermekbarát- vagy gyermekközpontú?

A szakirodalomban mindkét kifejezés használatos. Az OBH szakértői anyaga szerint „*egy bíróság nem lehet sem egy terhelt, sem egy sértett, de még egy tanú barátja sem életkorától és életállapotától függetlenül*”. Ugyanakkor fontos, hogy a gyermekek megkülönböztetett figyelemben részesüljenek az igazságszolgáltatás rendszerében, ezt tartja szem előtt a gyermekközpontú (*child-focus*) igazságszolgáltatás. Gyurkó Szilvia szerint ajánlatos lenne az Európai Tanács *child friendly justice* kifejezése helyett az ENSZ dokumentumokban használt *child centered justice*-t használni. Maud de Boer-Buquicchio (2010-ben főtitkárhelyettes, Európa Tanács) szerint a „barát” kifejezés által sugallt értékeket kell az igazságszolgáltatási eljárásra rávetíteni, ezért találhatóbb ez a megfogalmazás.

NEMZETKÖZI JOGI HÁTTÉR

A XX. század második felétől egyre több nemzetközi dokumentum és egyezmény jelent meg, amely biztosítani kívánta a gyermekek jogait. Emiatt is tartják a XX. századot a **gyermekek évszázadának**, átvéve Ellen Key svéd pedagógus kifejezését. (*Ellen Key: A gyermek évszázada, 1900.*) A jelenlegi jogi szabályozásban és gyakorlatban a XXI. század első évtizede hozott jelentős előrelépést.

1958. november 20-án az ENSZ Közgyűlés Nyilatkozatot fogadott el a gyermek jogairól. Mintegy 30 évvel később, **1989. november 20-án a Közgyűlés elfogadta a Gyermek Jogairól Szóló Egyezményt**, melyet hazánk az [1991. évi LXIV. törvény-nyel](#) hirdetett ki. Az Egyezmény 40. cikke kimondja, hogy a részes államok elismerik, hogy a bűncselekményekben érintett gyermekek a koruknak és helyzetüknek megfelelő bánásmódra jogosultak. Továbbá vállalják, hogy különleges törvényekkel, eljárásokkal, hatóságok és intézmények létrehozásával elősegítik ezen jogok érvényesülését.

Az ENSZ fiatalkorúak igazságszolgáltatására vonatkozó szabályrendszere négy pilléren nyugszik:

- a fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerére vonatkozó minimumszabályok, ún. „**pekingi szabályok**” (1985);
- a szabadságuktól megfosztott fiatalkorúak védelmére vonatkozó szabályok, ún. „**havannai szabályok**” (1990);

- a fiatalkori bűnözés megelőzésére vonatkozó iránymutatás, ún. „**rijádi iránymutatás**” (1990);
- a szabadságelvonással nem járó szankciók minimumszabályairól szóló szabályok, ún. „**tokiói szabályok**” (1990).

2007-ben az [ENSZ Gyermekjogi Bizottságának átfogó kommentárja](#) kimondta, hogy az államoknak a gyermekek igényeinek megfelelő igazságszolgáltatási rendszert kell kidolgozniuk.

„A gyermekek sokféleképpen kerülhetnek kapcsolatba az igazságszolgáltatással, például ha a szülei elválnak vagy nem tudnak megegyezni a gyermekelhelyezésről, amennyiben bűncselekményt követnek el vagy annak tanúivá, illetve áldozataivá válnak, vagy ha menedéket kérnek.

Ha a gyermekek olyan igazságszolgáltatással kerülnek kapcsolatba, amely nem gyermekbarát, a jogaikat számos korlátozás vagy sérelem érheti.”

*Az EU gyermekjogi ütemterve
([COM 2011](#))*

2010. november 17-én jelent meg az [Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása](#) a gyermekbarát igazságszolgáltatásról. Erre épülve az **Európai Unió Európai Bizottsága 2011. február 15-én** kihirdette a gyermekjogok érvényesítésére vonatkozó [uniós ütemtervet](#), melyben meghatározta a tagállami jogalkotás tartalmát és irányát, ezzel is elősegítve, hogy a gyermekjogok az EU alapjogi politikájának szerves részévé váljanak.

2012. február 15-én az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága elfogadta a [Gyermekjogi Stratégiát \(2012-2015\)](#), melynek célja áthidalni a szakadékot az előírások és azok megvalósítása között, gyakorlati javaslatokat adni a gyermekbarát szolgáltatások és rendszerek kiépítésére és népszerűsítésére vonatkozóan.

A MAGYARORSZÁGI GYAKORLAT

A nemzetközi szervezetek egyezményei, irányelvei és iránymutatásai segítettek tagállamaiknak abban, hogy egységes elképzelések alapján alakíthassák át nemzeti igazságszolgáltatási rendszerüket gyermekbaráttá. A magyar kormány és az Országgyűlés az Európai Unió ütemtervének és az Európa Tanács irányelvének megfelelően járt el.

A KIM – a BM és az EMMI részvételével 2011 decemberében – **Gyermekbarát Igazságszolgáltatás Munkacsoportot** hozott létre, azzal a céllal, hogy az konzultációt folytasson az érintett civil szervezetekkel, és előkészítse a szükséges törvénymódosításokat. Az Országos Bírósági Hivatal Elnöke 2013-ban szintén munkacsoportot hozott létre, amely a bírák képzése, az infrastruktúra átalakítása, és a tájékoztatás területén fejt ki tevékenységét.

2012-ben a KIM meghirdette a Gyermekbarát igazságszolgáltatás évét, majd a kezdeményezést tovább folytatva 2013-ban és 2014-ben, a Gyermekáldozatok védelmének érdekében számos programot indított a megelőzés jegyében.

A [32/2011. \(XI. 18.\) KIM rendelet](#) a *rendőrség nyomozó hatóságainál létesítendő gyermekmeghallgató szobák kialakításáról* volt az első olyan jogszabály, amely kézzel fogható rendelkezést tartalmazott. Az angolszász minta alapján kialakított **meghallgatószobák** a gyermekek lelki és fizikai biztonságát hivatottak szolgálni az eljárási cselekmény során; a gyermekkorúak lehetőség szerinti kíméletével, érdekének szem előtt tartásával.

A rendelet előírása szerint a Budapesti Rendőr-főkapitányságnak és a megyei rendőr-főkapitányságoknak az illetékességi területükön legalább egy gyermekmeghallgató szoba kialakítását kell biztosítaniuk.

2013 decemberében Kaposváron átadták a huszonegyedik meghallgatószobát az országban. Bár a bíróságokra nem vonatkozik az előírás, de a bírói szervezet ajánlásként figyelembe vette azt és néhány bírósági épületben már alakítottak ki ilyen helyiségeket.

Az [első](#) (2012) és a [második](#) (2013) **Gyermekbarát Igazságszolgáltatás Törvénycsomag** több törvény módosításával igyekezett támogatni a jogintézmény széleskörűvé válását. Az első csomag polgári perrendtartást érintő részei olyan garanciális szabályokat tartalmaznak, amelyek hangsúlyosabban biztosítják a kiskorú érdekének érvényesítését és jogainak védelmét, a gyermek idézésétől egészen az eljárás befejezéséig.

2013 márciusában egy konferencián Szabó Máté az **alapvető jogok biztos**a örömtelinek nevezte a meghallgatószobák létrehozását, de hangsúlyozta, hogy ennél jóval több intézkedésre lenne szükség, hogy a gyermekbarát igazságszolgáltatás az egész jogi, eljárási, szervezeti intézményrendszerteret hasssa át. Korábban a biztos az [AJB-3070/2012. számú jelentésében](#) foglalta össze javaslatait.

BŰNÜGYI STATISZTIKAI ADATOK

A Belügyminisztérium és a Legfőbb Ügyészség 2012-es [adatai alapján](#):

- gyermekkorú elkövetők száma: **2604**;
- összes bűncselekmény, melyben gyermekkorúak vettek részt: **5169**;
- életkoruk szerint a 13 évesek alkották a gyermekkorú elkövetők **40,55 százalékát**, hasonlóan a korábbi évekhez;
- fiatalkorú elítéltek száma: **5279**.

SZAKMAI KIFOGÁSOK, ÉSZREVÉTELEK

A forrásokban felsorolt civil szervezet és a témával foglalkozó szakemberek által megfogalmazott észrevételek:

- az igazságszolgáltatásban dolgozó szakemberek nem rendelkeznek a gyermekekkel kapcsolatos speciális ismeretekkel;
- az eljárások elhúzódnak, nem érvényesül a soronkívüliség;
- a kihallgatási eljárások során abúzusok érhetik a gyermekeket;
- a speciális eljárások csak a tanúként vagy áldozatként szereplő gyerekeknek nyújtanak támogatást, az elkövetőknek kevésbé;
- a Btk. büntetési korhatára túl alacsony (12 év);
- a fiatalkorú elkövetők a Gyermekjogi Egyezmény értelmében gyermeknek minősülnek, és megilletik őket az ott rögzített jogok;
- a különböző életkorú gyermekek kihallgatási módszertanában szükséges lenne a gyermekkoron belüli további életkori differenciálás;
- megszűntek a kizárólagos illetékességű bíróságok (pl. fiatalkorúak bírósága);
- a gyermekkorú elkövetőkre vonatkozó szankciórendszerben [kevés a resztoratív, alternatív elem.](#)

Források:

- A Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás Bírósági Koncepciója – [Országos Bírósági Hivatal 2012.](#)
- [A Magyar Helsinki Bizottság véleménye a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásához kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló előterjesztésről](#)
- [Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról, 2010.11.17.](#)
- Child-friendly Justice – [Council of Europe](#)
- Elek Balázs: Az életkor jelentősége a gyermekkorú tanúk kihallgatásakor a büntetőeljárásban – Belügyi Szemle, 2011.3.
- General Comment No. 10 (2007) Children's rights in juvenile justice – [United Nations CRC](#)
- Gyermekbarát Igazságszolgáltatás – [gyermekbarat.kormany.hu](#)
- Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás – [Kriminológiai tanulmányok. 49. köt., 2012. p.107-117](#)
- Herczog Mária (szerk.): Kézikönyv a Gyermekjogi Egyezmény alkalmazásához – Bp.: UNICEF-Csagyi, 2007.
- Lux Ágnes (szerk.): Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás: gyermekjogi projekt – [AJB Projektfüzetek 2013/1.](#)
- Vári Vince: A gyermekbarát igazságszolgáltatás büntetőjogi és rendőrségi vonatkozásai – Magyar Rendészet, 2013. 3-4.

Készítette: Dr. Draskovich Edina
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

ORSZÁGGYŰLÉS HIVATALA KKI

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486

Az információs jegyzet az országgyűlési képviselők tájékoztatása céljából készült.
A dokumentum az összeállítás elkészültének időpontjában fennálló aktuális helyzetet mutatja be.
Az információs jegyzet szerzői jogvédelem alatt áll.